

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ISSN 2412-2491 (Online)

ISSN 2311-2425 (Print)

DOI: 10.28925/2311-2425

STUDIA PHILOLOGICA

Філологічні студії

Збірник наукових праць

Друкується з грудня 2012 р.

Виходить двічі на рік

Випуск 12

Київ • 2019

BORYS GRINCHENKO KYIV UNIVERSITY

ISSN 2412-2491 (Online)

ISSN 2311-2425 (Print)

DOI: 10.28925/2311-2425

STUDIA PHILOLOGICA

Philological Studies

Scholarly Journal

Published since December 2012

Issued twice a year

Issue 12

Kyiv • 2019

Founder:

Borys Grinchenko Kyiv University

Certificate of State Registration of Printed Mass Media

KB 19607-9407P dated 11.12.2012 issued by the State Registration Service of Ukraine

Published since December 2012

Issued twice a year

The collection of scientific works "Studia Philologica" is included in the list of scientific professional publications of Higher Attestation Commission of Ukraine, where the results of dissertation papers for doctor and candidate of philology sciences degrees can be published
(Order No. 747 dated 13.07.2015)

Indexed by ERIH PLUS, Google Scholar, Vernadsky National Library of Ukraine

Borys Grinchenko Kyiv University Publishing Centre

(13 B, Tymoshenka St, Kyiv, 04212)

<http://studiap.kubg.edu.ua>

Editorial Board

Chief Editors:

Buniatova I. R., Head of the Department of Germanic Philology, Institute of Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, DSc, Professor (Ukraine);

Karpilovska Ye. A., Leading Specialist of the Structural and Computational Linguistics Department, O. O. Potebnia Institute of Linguistics, National Academy of Sciences of Ukraine, DSc, Professor (Ukraine).

Commissioning Editor:

Saievych I. H., Associate Professor of the Department of Ukrainian Language, Institute of Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, PhD, Associate Professor (Ukraine).

Members of Editorial Board

Bondareva O. Ye., Vice-Rector of Social and Humanitarian Work and Leadership, Borys Grinchenko Kyiv University, Professor of the Department of Ukrainian Literature and Comparativistics, DSc, Professor (Ukraine);

Yeremenko O. V., Professor of the Department of Ukrainian literature and Comparativistics, Institute of Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, DSc, Professor (Ukraine);

Zhabotynska S. A., Honored Scientist of Ukraine, Head of the English Philology Department, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, DSc, Professor (Ukraine);

Kolesnyk O. S., Professor of the Department of Germanic Philology Institute of Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, DSc, Professor (Ukraine);

Marina O. S., Associate Professor of the Prof. O. M. Morokhovsky Department of English Philology and Philosophy of Language, Kyiv State Linguistic University, DSc, Associate Professor (Ukraine);

Materynska O. V., Associate Professor of the Department of Germanic Philology and Translation, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, DSc, Associate Professor (Ukraine);

Makhachashvili R. K., Head of the Department of Romance Philology and Comparative-Typological Linguistics, Institute of Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, DSc, Associate Professor (Ukraine);

Potapenko S. I., Professor of the Department of Germanic Philology, Nizhyn Mykola Gogol State University, DSc, Professor (Ukraine);

Rezanenko V. F., Professor of the Department of Oriental Languages, Institute of Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, DSc, Professor (Ukraine);

Wodak Ruth, Honorary Doctor of Fine Arts, Lancaster University, DSc, Professor (United Kingdom);

Kharytonchyk Z. A., Head of the General Linguistics Department, Minsk State Linguistic University, DSc, Professor (Republic of Belarus);

Ukhvanova-Smygova I. F., Professor of the English Philology Department, Bielorussian State University, DSc, Professor (Republic of Belarus).

Recommended for publication by the Academic Council of Borys Grinchenko Kyiv University
(Rec. No. 5 dated 30.05.2019)

ISSN 2412-2491 (Online)

ISSN 2311-2425 (Print)

DOI: 10.28925/2311-2425.2019.12

© Authors of publication, 2019

© Borys Grinchenko Kyiv University, 2019

CONTENTS

LECTURES OF WELL-KNOWN UKRAINIAN AND FOREIGN SCIENTISTS

<i>A. Zhabotyńska</i> The study of language: linguistic paradigms	7
---	---

LINGUISTICS

<i>A. Kalyta, A. Klymenyuk</i> Methodology of modeling cognitive processes of the individual's speaking-and-thinking and thinking-and-acting mechanisms	13
<i>O. Kolesnyk</i> Typology of alternative worlds: myth-oriented semiotics	30
<i>R. Makhachashvili, A. Sydorkina</i> New mass media discourse in Japan: nature, features and development	38
<i>M. Andronova, Yu. Torhovets</i> Peculiarities of epithets functioning in the short stories by H. P. Lovecraft	46
<i>M. Holtseva</i> Paremeological world view of Italian speakers (mythological dominant)	51
<i>O. Ilchuk</i> Conceptual and lexical metonymic models of the derivative suffixal nouns of the modern German language	56
<i>Ainur Afsar Kizi Kulieva</i> Polysemy in the aviation terminology	60
<i>O. Skopnenko</i> Belarusian lexicographical codification of the first half of the 20 th century and "Dictionary of the Ukrainian Language" edited by B. Grinchenko: specificity of descriptive methods	64
<i>N. Rusachenko, S. Kokhanchik</i> Lemkiv dialect: the problem of status.	73
<i>Yu. Chornobai</i> . English poster as a minitext in a period of the American Civil War (1861–1865).	79
<i>N. Marushchak</i> . Narrative perspective in Edgar Poe's poetics: a linguistic aspect.	84
<i>O. Yanyk</i> Structural-cognitive features of English riddles.	92
<i>I. Aksonova</i> Typology of syntactic communication in a simple sentence, complicated by specific constructions in Ukrainian language.	99

LITERARY STUDIES

<i>V. Kidalova</i> Gaming parody of genre traditions in novel-triptych "Three Leaves Outside the Window" by V. Shevchuk	105
<i>O. Skopnenko, T. Tsymbaliuk-Skopnenko</i> Borys Grinchenko and Mykola Lukash: interweaving of generations	110
<i>D. Pavlenko</i> Traveling inward in search of gender balance in the novel "The Bell Jar" by S. Plath	115
<i>S. Sushko</i> Intertextual palette in William Howard Gass's "The Tunnel": Rainer Maria Rilke's literary parallels in the novel.	120

ТИПОЛОГІЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СВІТІВ В АСПЕКТІ МІФОСЕМІОТИКИ

Колесник О.С.,

Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053
o.kolesnyk@kubg.edu.ua
ORCID iD 0000-0002-1618-3804

У статті розглянуто сутнісні характеристики альтернативного світу як результату ірраціонально (міфологічно) детермінованої категоризації, визначено механізми його творення і запропоновано його абстрактно-логічну модель. Специфіка розвитку альтернативних світів і властивості їхніх суб'єктів-творців окреслені з позицій універсологічно-системного підходу. Запропоновано типології альтернативних світів з використанням ієрархічно-референційного критерію, деонтично-діяльнісного та алетичного критеріїв.

Ключові слова: світ, можливий світ, модальність, оператор, міф.

Колесник А.С.

Типология альтернативных миров в аспекте мифосемиотики

В статье рассмотрены сущностные характеристики альтернативного мира как результата иррационально (мифологически) детерминированной категоризации, определены механизмы его создания и предложена его абстрактно-логическая модель. Специфика развития альтернативных миров и свойства их субъектов-творцов определяются с позиций универсологически-системного подхода. Предложены типологии альтернативных миров с использованием иерархически-референтивного критерия, деонтически-деятельностного и алетического критериев.

Ключевые слова: мир, возможный мир, модальность, оператор, миф.

O. Kolesnyk

Typology of alternative worlds: myth-oriented semiotics

The article addresses the phenomenon of alternative world from the standpoint of universalia-oriented studies, myth-oriented semiosis and M-logic. We identify a world as an informational system correlating with a real (quasi-real, imaginary, fake etc.) state of affairs that is hierarchically yet not rigidly structured. An alternative world is identified as a result of multi-vectored, non-linear, irrationally-triggered categorization. Irrationality of cognition and categorization is connected to the sphere of myth while the "mythic space" is considered a container of axiomatic interpretational operators. The paper discusses the fundamentals of an alternative world's construing and suggests its abstract logical model. World modeling is regarded as noemo-genesis (fluid generation of contextually relevant senses regarding a certain state of affairs). The stages of an alternative world's development are treated off in regard to the universal patterns of open systems' functioning. The article highlights sets of features of the said worlds' creators involving their type of personality, type of consciousness, respective basic cognitive procedures, and patterns of language use. Primary attention is paid to providing classifications of alternative realities. According to the referential-hierarchical criterion, the worlds fall into physical, psycho-emotional, mental, social, inter-social, axiological, noospheric. The deontic criterion allows identifying mythic, religious, ideological, ethnic-social, subcultural, game and textual worlds. Eventually, according to the alethic criterion, alternative worlds appear to be real, quasi-real, unreal and fake.

Key words: world, possible world, modality, operator, myth.

Людство, буття якого у ХХІ ст. позначене низкою кризових явищ, процесами глобалізації та «диджиталізації» практично усіх сфер діяльності, стикається з викликами, що здатні призвести або до фундаментальних адаптаційно-еволюційних трансформацій, або до його зникнення як виду. Усвідомлення такого стану речей викликає пошук відповідей на важливі

екзистенційні питання у давніх культурних традиціях (явище реміфологізації), переосмислення способу взаємодії людини і природи та формування інтегративної парадигми досліджень [3], що дозволяє розглянути «альтернативний світ» (далі — АС) і мовні засоби його втілення [1] з позицій мифосеміотики, лінгвоуніверсології та М-логіки [2].

Загалом, світ уявляється як цілісна система, котра об'єднує феномени природи, суспільства і антропої сфери та обмежує доступні для людини на сучасному щаблі її розвитку знання і уявлення про основи суцього. З огляду на антропоцентризм (у сучасному розумінні — екологічний нео-антропоцентризм) сприйняття та інтерпретацій феноменів буття, світ є варіантом реальності, структурований навколо низки базових сенсів (базових ірраціональних інтерпретаційних операторів — як елементів традиційного сегменту міфологічного простору, так і похідних вторинних міфів).

У контексті «інформаційної цивілізації» особливо значущим виявляється поняття АС, що сягає ідеї «можливого світу» як істинного або хибного (у термінах Г.В. фон Ляйбніца). Еволюція цієї ідеї призвела до визнання множинності всіх «можливих світів» (κ у концепції С. Кріпке), співвіднесеної з кількістю індивідів (ψ), що існують у світі (H) та здійснюють судження (R , рефлексія) з приводу станів речей у ньому. Відповідно, у модально-логічному розумінні сутності можливого світу як H_1RH_2 : світ $H2$ є можливим відносно $H1$, а кожне судження, істинне у $H2$, можливе в $H1$ [7]. При цьому ψ (n) не обов'язково ідентичне (кількісно і якісно) для всіх можливих H , що нашоухе на думку стосовно моделювання (у вигляді «логічного розширення») «істинного» стану речей у H' суб'єктами категоризації, чий базові властивості не відповідають конфігурації світу H . За Р. Карнапом, «можливі світи» постають як «описи станів», множинність альтернативних «станів» світу, а основою судження про них є певний «індивідний концепт» [4].

З позицій епістемічної логіки Я. Хінткіки, модальності (надія, знання, віра, очікування, бажання тощо) в широкому сенсі ототожнюються з пропозиційними установками, котрі функціонують як особистісні категоризаційні (модальні) оператори. У цьому випадку специфіка альтернативного світу W залежить від знань про нього у суб'єкта a (знання є суб'єктивним, фрагментарним, ситуативно забарвленим, інколи упередженим та ін.), що породжує практично необмежену кількість квантів вивідного знання і відповідних варіантів W . У свою чергу це означає, що знання a про W становить «множинність епістемічних a -альтернатив W » [6]. Іншими словами, альтернативні «можливі світи» диференційовані за епістемічністю суб'єкта, мають релятивний характер і демонструють варіативність «істинного стану речей». Ця концепція дозволяє онтологічно орієнтовану інтерпретацію АС як станів, речей, що виникають унаслідок «можливих напрямків розвитку подій».

Зуважимо, що розмаїття варіантів реальності зумовлене як динамікою поступу систем різної етіології (в «об'єктивній» перспективі, поза увагою спостерігача-інтерпретатора), так і обсягом

знань про них і способів інтерпретації відповідної інформації. Ментальний образ світу (його «концептуальна картина»), утворений на основі інтерпретацій отриманих за різними каналами вхідних сигналів, а також його можлива вербально-знакова іпостась завжди «не встигають» за зміною станів речей в «об'єктивному світі». Навпаки, при інтенційному («проективному») моделюванні картини світу, трансформації в АС випереджають зміни у фізичному емпірично досяжному світі. В обох випадках «первинний», «реальний» світ і його концептуальні й мовні варіанти ніколи не виявляються точними копіями один одного. Натомість, вони утворюють своєрідне «річище вірогідностей» зі змінним діапазоном, у межах котрого варіанти світу матеріалізуються засобами різноманітних кодів.

Базовим механізмом творення АС у текстах і дискурсах різних жанрів, з позицій М-логіки, є процес плинного ноомогенезу — породження контекстуально релевантних смислів, генерованих при інтерпретації одиниць вторинної номінації, що окреслюють контури світу (топоніміка, дескриптори локацій), позначають фокусні концепти (антропоморфні, міфічні та ін. істоти, артефакти, сили та енергії) й визначають аксіологічні орієнтири поступу світу / контрарно орієнтованих світів. Основою ноомогенезу, у свою чергу, є міфологічно орієнтований семіозис, а саме номінація реального або нереального денотату, осмислення та інтерпретація котрого відбувається з опорою на зміст знаків-інтерпретант, елементів міфологічного простору.

Як засвідчив аналіз етимології номінацій концепту СВІТ у мовах європейських етносів (на зразок да. *woruld*, *world*, а. *world* «існування, життєві справи»; дпівн. *heimr* «домівка, світ»; а. *earth*, да. *eorðe*, н. *Erde*; укр. *svim*, пол. *świat*; рос. *mir*; ірл., дірл. *bith*; гел. *domhan* «світ, всесвіт»; гел. *saoghal*, «світ, вік, доба, життя»; фр. *monde*, іт. *mondo*, ісп. *mondo*) [2, 192–193], у міфологічному сегменті семіосфери європейських етносів наявні ірраціональні уявлення про СВІТ: «олюднений» (пов'язаний з часом або віком існування людей або «заселений»), «здатний до розширення», «змінний / динамічний», «пов'язаний із землею / територією», «впорядкований / безпечний» (що припускає певну «системну похибку» у вигляді значення «безпечний, тому що незмінний, спокійний»). Сукупність вказаних смислів є базовим оператором-«квантором» $Q|x00|$ (ірраціонально інхоативною аксіомою, конфігуративним мікроміфом), крізь призму якого інтерпретуються уявлення про простори, об'єкти, різні плани реальності.

При вербальному конструюванні варіанту світу здійснюється аранжування «сигніфікативних квантів» у референтивному, аксіологічному, деонтичному й атлетичному вимірах.

Референтивна модальність АС передбачає вербалізацію відповідних фокусних концептів, що окреслюють контури світу й стан речей у ньому, а саме, онтологічних (а), функційних (b) і темпорально-локативних (d) характеристик його складників. Аксиологічна модальність світу, що визначає вектор його поступу як системи і характер взаємодії зі світами з іншою конфігурацією, реалізується за допомогою номінації аксиологічних концептів, або акцентуації аксиологічних характеристик (с) згаданих об'єктів. Деонтична модальність світу реалізується у вербально репрезентованих сценаріях квестового типу з нелінійною каузативною логікою, спрямованих на зміну або підтримання станів речей у світі, які відображають динаміку поступу світу як відкритої / закритої системи. Алетична модальність світу-конструкту сигналізує про ступінь його «реальності» з позицій суб'єкта-творця.

У лінійному записі модель світу, що охоплює вказані вище параметри його складників, постає наступним чином. Так, нечіткий інформаційний кластер А (об'єкти з онтологічними характеристиками) становлять впорядковані пари, що маркують відповідні елементи інформаційних доменів у варіативному ступені від 0 до 1: $A = \{(h1,0.4), (h2,0.3), (h3,1), (h4,0.6)\}$. Нечіткий кластер А виражається у термінах функції приналежності μA , що маркує ступінь включеності елемента домену (h) у ступені, що варіюється в інтервалі [0,1], [16]:

$A = \{(h, \mu A(h)) | h \in H\}$. Відповідні записи здійснюються для функційних (b), аксиологічних (с) і темпорально-локативних (d) характеристик об'єктів. Ми також ураховуємо можливість зміни «фокусу сприйняття» або «призми інтерпретації». Відповідно, динаміка систем координат, у яких реалізуються нечіткі інформаційні кластери, мар-

кується як Δ . Враховано вплив базового інтерпретаційного оператора-«квантора» (ірраціональних міфологічних уявлень про світ, $Q|x00$, де $x00$ — пропозитивно закодовані в іменах концепту СВІТ уявлення про нього):

$$W = \Sigma \Delta \{(h, \mu A(h)) | h \in H\} / Q|x00, \Delta \{(h, \mu B(h)) | h \in H\} / Q|x00, \Delta \{(h, \mu C(h)) | h \in H\} / Q|x00, \Delta \{(h, \mu D(h)) | h \in H\} / Q|x00$$

Наведений запис вказує на практично необмежену кількість «світів», конфігурація котрих залежить від змінних потоків вхідних сигналів, змінних систем інтерпретаційних координат, змінних «прагматичних» (світоглядних, субкультурних, професійних) фільтрів, задіяних до категоризаційних і номінативних процесів. В одному фізичному часопросторі різні світи співіснують та, залежно від «конфігуративних налаштувань», конфліктують, «не помічають одне одного», мають «точки дотику». Кожен зі світів ми розглядаємо як «субверсум», складник констеляції світів, що фрактально відтворює її структуру і розвивається згідно універсальних закономірностей буття.

У типологічній перспективі, за умови використання ієрархічно-системного критерію, ми ведемо мову про світи-субверсуми, у яких ситуативно домінує певний параметр, а його зміна призводить до генерування його альтернативного варіанту. Типологічні характеристики АС (і відповідних субверсумів) детерміновані комплексом параметрів суб'єкта, що ці світи створює, а саме: типом свідомості (С), домінантними когнітивними процедурами (СР), що співвідносяться з ієрархічним планом можливих світів; особливостями використання мовного коду (L), соціальними проявами (SM), зумовленими індивідуально збалансованими раціональним та ірраціональним складниками людського ества (табл. 1).

Таблиця 1

Системні характеристики творця альтернативного світу

Суб'єкт	Свідомість, С	СР, що розгортаються:	L, код, що використовується:	SM, соціальна роль
<i>Homo Sapiens</i>	Точкова	В окремих доменах або їхніх сегментах	Фрагментарний	«Функціонал» — виконавець скриптів, визначених «здоровим глуздом» або «традиціями»
<i>Homo Ludens</i>	Лінійна	В 1 або 2 доменах; варіативність траєкторій концептуалізації обмежена	Діалект, «під-мова»	«Фактичний рольовий гравець» в обмежених сценаріях
<i>Homo orientalis</i>	Площинна	У доменах, співвіднесених з професійною діяльністю; концептуалізація переважно «експліцитно» метафорична / метонімічна, орієнтована на емпіричний досвід або традиційні «епістемічні міфи»	Стандартний варіант, код «за замовчанням» у стані норми	Дослідник-аналітик або інструктор (вчитель) — «передавач»

<i>Homo loquens</i>	Об'ємна (соціоорієнтована)	У просторі картини світу з використанням широкого набору метафоричних / метонімічних моделей концептуалізації	Декілька мов і функційних стилів (у тому числі професійні підмови)	Ефективна «мовна особистість»-комунікатор, «промоутер» себе, своєї діяльності і продукції
<i>Homo faber</i>	Тороїдальна (групова)	Гіперконцептуалізація з використанням ірраціональних (чуттєвих) моделей типу аюзій, пов'язаних з концептуальними просторами однодумців	Дискурсотворення, мовне моделювання	Лідер / координатор лінгвосоціот / соціальних, етнічних груп
<i>Homo magister</i>	Об'ємно-тороїдальна (соціальна)	Багатовимірна концептуалізація в межах динамічних систем координат, із залученням моделей оксиморонного типу і аксіологічних концептів, що визначають вектор поступу генерованої концептуальної системи (світу)	Багатокодова аналітична і креативна діяльність з опорою на фокусні концепти національної семіосфери	Лідер національного рівня, творець доктрини, образу світу, творець національно-культурних патернів
<i>Homo Deus</i>	Потокова (ноосферна, «стереоскопічна»)	Багатовекторні раціонально-іраціональні процедури, що охоплюють «концептуальні інверсії» як рекурентні системні «перезавантаження», орієнтовані на енергоінформаційний обмін ноосферного та екстраноосферного планів	Синтетичне раціоіраціональне моделювання альтернативних світів	Лідер світового масштабу, прецедентотворча особистість, творець образу світу

Отже, АС у мовно-кодівому втіленні є наслідком концептуалізаційної та номінативної діяльності індивіда. Плинний синтез ноєматичних сенсів у текстах і дискурсах віддзеркалює варіанти конфігурації світу, з позицій Номо-інтерпретатора певного рівня, у той час як світ і світи, що залишаються поза його увагою, також змінюються залежно від набору ситуативно актуалізованих чинників. У кожному дискретному фрагменті часопростору система проходить точку біфуркації, від чого залежить її подальший поступ. У точці біфуркації відбувається орієнтування системи, а саме вибір системою (творцем варіанту світу, залежно від вказаних вище характеристик) надсистеми (носія програми поступу), вектора, базових стратегій і тактик розвитку. При цьому реалізується низка специфічних сценаріїв, наслідки котрих і визначають конфігурацію АС:

$\nabla \text{SCEN } (x)^n \text{ [SCEN } (x)^{n+1} \dots] \text{ [SCEN } (x)^{-n} \dots]$
 $\text{[SCEN } (x)^n \dots]$
 $\text{IN } x \text{ (R/M) } \sum a_n b_n c_n d_n$
 $\text{trans}(\Delta \varepsilon / \text{MSa}_0 \text{b}_0 \text{c}_0 \text{d}_0)$
 OUT
 $\mu(x)^n \mu(x)^{n+1} \mu(x)^{-n}$
 \exists
 $\text{SCEN } \Delta (x)^n \text{ [SCEN } \Delta (x)^{n+1} \dots] \text{ [SCEN } \Delta (x)^{-n} \dots] \text{ [SCEN } \Delta (x)^n \dots]$
 $\text{IN } x \text{ (R/M) } \sum a_n b_n c_n d_n$
 $\text{trans}(\Delta \varepsilon / \text{MSa}_0 \text{b}_0 \text{c}_0 \text{d}_0)$
 OUT
 $\mu(x)^? \mu(x)^{?+1} \mu(x)^{-?}$

— для будь-якого сценарію за участю об'єкта (x), реалізованого у формі / у ступені n , в прогресивному сценарії ($n+1$), інвертованому сценарії ($-n$), використовується квант інформації (попередній досвід) про онтологічні (a), функційні (b), аксіологічні (c) та темпорально-локативні (d) характеристики реальної (R) або уявної (M) іпостасі об'єкта x , відбувається каузативний енергоінформаційний вплив низки чинників $\Delta \varepsilon$, а також вплив ірраціональних міфічних операторів, які окреслюють прототипні параметри ($\text{MSa}_0 \text{b}_0 \text{c}_0 \text{d}_0$) об'єкта x , що призводить до генерування мовного знаку («лінгвістичної змінної») з відповідним ноєматичним смислом $\mu(x)^n$, $\mu(x)^{n+1}$, або $\mu(x)^{-n}$, існує практично необмежена кількість варіацій сценаріїв $\text{SCEN } \Delta (x)^n$ (та ін.), при розгортанні котрих виникають неочікувані конфігурації смислів та їх квантів $\mu(x)^? \mu(x)^{?+1} \mu(x)^{-?}$ з нечіткою конфігурацією.

Динаміка відповідних смислових трансформацій відповідає логіці поступу відкритих систем. На етапі «формобудови» (1) здійснюється вибір базового оператора (концепту-міфологеми, прецедентного поняття) як фокусу концептуалізації, а також вербалізація базових концептів (просторових, темпоральних, евентивних, антропо- / тео- / крипто-морфних), що окреслюють контури варіанту світу. На етапі «взаємодії» (2) вербалізуються нечіткі ієрархії сценарних кластерів як складників квесту, спрямованого на зміну стану речей у первинному і альтернатив-

ному світах, при чому значення мовних знаків трансформуються у контекстуальні ноематичні сенси. На стадії «управління» (3) конструйований АС взаємодіє з попередньо змодельованими світами, віддзеркаленими у семіосфері, та перетворюється на лінгвокультурний феномен, що впливає на людські колективи. Тексти, породжені з використанням ноематично навантажених мовних знаків, перетворюються на вторинні міфи, що функціонують як «субординатні» концептуалізаційні оператори. Ці оператори використовуються у політичному, релігійному, рекламному, ігровому та ін. видах дискурсу та впливають на зміни станів речей у синхронічно доступних варіантах світу та національних картинах світу. На етапі «синтезу» (4) АС постає прецедентним феноменом, «фокусом збирання» мовної та екстралінгвальної інформації у своєрідний «енергоінформаційний квант», здатний поєднувати діахронійно та культурно віддалені сегменти ноосфери у цілісний багатовимірний потік.

Результатом поступу АС є його трансформація, що реалізується як «розширення» або «звуження» відповідної інформаційної структури, за умови збільшення або зменшення обсягу її складників, або ж «привнесення» / «видалення» їхніх сегментів; можливим результатом є анігіляція світу, інверсія його структури або «злиття» світів при взаємодії контрарно орієнтованих субверсумів з різною енергетикою.

При мовно-мовленнєвому моделюванні АС на кожному етапі його поступу здійснюється ситуативний вибір між висвітленими елементами значення мовної одиниці та конфігурування ноематичного смислу, релевантного у структурі саме цього варіанту світу. Біфуркації концептуального плану, як і відповідні феномени онтологічного характеру, здійснюються на певних рівнях системної організації світу. Типологічні характеристики його альтернативних варіантів, «генерованих» на цих рівнях, ми співвідносимо з набором онтологічно проявлених і вербалізованих системо-/світотворчих властивостей об'єктів. Відповідно, в ієрархічно-референційному вимірі (рис. 1) ми ведемо мову про:

При мовно-мовленнєвому моделюванні АС на кожному етапі його поступу здійснюється ситуативний вибір між висвітленими елементами значення мовної одиниці та конфігурування ноематичного смислу, релевантного у структурі саме цього варіанту світу. Біфуркації концептуального плану, як і відповідні феномени онтологічного характеру, здійснюються на певних рівнях системної організації світу. Типологічні характеристики його альтернативних варіантів, «генерованих» на цих рівнях, ми співвідносимо з набором онтологічно проявлених і вербалізованих системо-/світотворчих властивостей об'єктів. Відповідно, в ієрархічно-референційному вимірі (рис. 1) ми ведемо мову про:

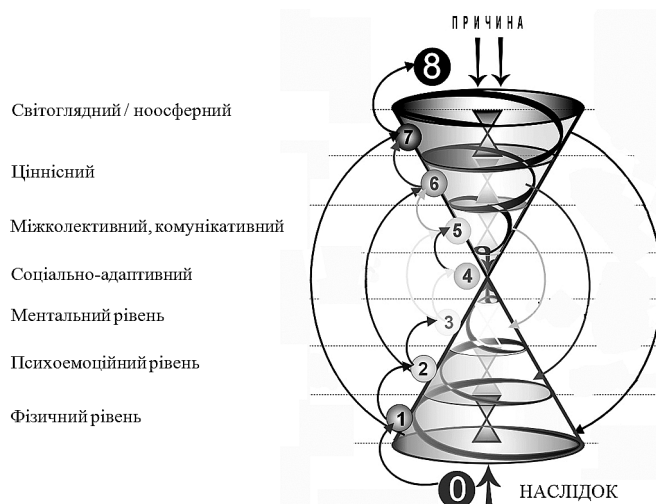

Рис.1. Ієрархічний вимір відкритої системи.

1. Світ фізичний, конфігурація якого варіюється за умови наявності / відсутності певних матеріальних об'єктів і зміни контурів емпірично досяжного простору при розгортанні низки сценаріїв: *I have seen the transformation wrought on the world by the invention of the steam engine...* [5, 192], *The Master-Ring, the One Ring to rule them all* [12, 75], *the Ring itself...decided things* [12, 81]. У широкому сенсі виникнення АС спричиняється будь-якими значущими зрушеннями у структурі матерії, енергетичних взаємодіях, що не обов'язково є помітними на «базовому рівні» концептуалізації: від перетину Сонячного системою осі галактики й глобальної переорієнтації світу до зміни молекулярної маси атому водню, що змінює сутність базових органічних сполук.

2. Світ, породжений унаслідок сценарної біфуркації, детермінований зміною емоційних станів або інтенсивним емоційним проявом, наприклад, у сценарії на зразок ПОМСТИ: *Vön geng ek vilja // vers ok beggja, // verð ek mik gæla // af grimmm hug* «Нема в мене ані чоловіка, ані радості; витворю собі радість із гніву» [11, 9], що протікає так: *Nam af þeim heiptum hvetjask at vígi* «З ненависті вбивство задумала» [11, 10].

3. Світ, породжений у результаті ментальної діяльності (судження, інтерпретації змісту фундаментального поняття, моделювання / проектування станів речей у магічних практиках), наприклад: *Warlocks throughout the ages have dreamed up and perfected different spells to make themselves a different world* [5, 192].

4. Світ як результат входження системи до сфери соціальних відносин, наприклад: *About our world. I mean, your world. My world. Your parents' world.* [9, 50], *'Harry — yer a wizard'* [9, 50], де світ структурований відносно соціальної групи з відповідними інститутами і культурним типом, члени якої відзначаються специфічними властивостями.

5. Світ як результат сценаріїв, що реалізуються у міжгруповій взаємодії, наприклад: *Fleygði Óðinn // ok í folk of skaut, // þat var enn folkvíg // fyrst í heimi* «в армію жбурнув Один списа, так трапилась війна перша у світі» [14, 24], при чому сценарій ВІЙНА, що розгортається у САКРАЛЬНІЙ СФЕРІ, фрактально проектується на низку підсистем і перетворюється на один з базових способів міжгрупової взаємодії у світі людей.

6. Світ, конфігурація якого змінюється в ході вибору ціннісних орієнтирів, наприклад: *[Theoden] the battle-fury of his fathers ran like new fire in his veins, and he was... like a god of old, even as Oromë the Great in the Battle of the Valar when the world was young* [13, 124]: у цьому випадку набір аксіологічних концептів типу ВІДДАНІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, СЛАВА та ін., якими керується КОРОЛЬ, стимулюють розгортання сценарію, від перебігу якого залежить подальша конфігурація світу.

7. Трансформації цивілізаційного / астрофізичного масштабу, наприклад: *To, że po Koniunkcji Sfer ludzie nauczyli posługiwać się magią, jest przekleństwem i zgubą świata. Zgubą ludzkości.* «те, що після злиття Сфер люди навчилися користуватись магією, стало загибеллю і прокляттям світу» [10, 257], де варіант світу є результатом катаклізму. Загалом, рівень 7 віддзеркалює ідею «поліверсуму» як необмеженої кількості варіантів реальності.

З огляду на деонтичність модельованої реальності, а саме сфери і специфіки діяльності людини з певним світоглядом, виділяємо:

1) *міфічний* світ, чия вихідна аксіоматична матриця співвіднесена з ірраціональними уявленнями про емпірично недосяжні первинні стани системи: *Níu tan ek heima, níu íviðjur, mjötvíð tæran, fur mold peðan* «дев'ять світів пам'ятаю, дев'ять коренів і дерево межі, яке ще не виросло» [14, 2];

2) *релігійний* світ, збудований на основі вторинної міфології, запозиченої з міфологічного простору: *In principio creavit Deus caelum et terram* «на початку створив Бог небеса і землю» [15, 1];

3) *ідеологічний* світ як конструкт, створений на основі аксіологічної аксіоматики певної доктрини;

4) *ідеоегнічний* світ, що охоплює базові концепти наївної національної картини світу, стереотипи і способи інтерпретації буття і взаємодії систем у доступному часопросторі. Схожим

на нього є *профанний* світ, обмежений набором базових концептів і усвідомлених / неусвідомлених потреб, що дозволяють індивіду «вписатись» до соціальної групи і вести певний спосіб життя, але позбавлений етноспецифічної самоідентифікації суб'єкта;

5) *субкультурний* світ, розбудований навколо низки концептів, наприклад: *The gods made heavy metal and they saw that is was good* [8], що співвідносить жанр музики зі способом життя, поведінки, набором цінностей;

6) *ігровий* світ, змодельований для рольового втілення (LARP) конвенційний набір ролей, дескрипторів локацій, артефактів і мешканців світу, а також прескрипторів-правил взаємодії суб'єктів, що віддзеркалює конфігурацію альтернативного фентезі світу на основі знакових текстів на зразок *"The Lord of the Rings"*, *"Wiedzmin"* або іншої ігрової (комп'ютерної) реальності типу *"Warhammer"*, *"The World of Warcraft"* тощо;

7) *текстовий* світ, тимчасове ментальне утворення, детерміноване «зануренням» індивіда до смислового поля художнього тексту, підсилене належними засобами творення образності та відсилками до релевантних прецедентних текстів, феноменів та аксіологічних концептів.

Нарешті, за критерієм реальності (алетичності) виділяємо світ *реальний* (або відносно реальний: його конфігурація узгоджується з конвенційними аксіомами здорового глузду, а переважна кількість понять підтверджуються емпіричним досвідом), *квазі-реальний* (умовно-реальний: закорінений у національно-культурній традиції, співвіднесений зі знаково втіленим попереднім досвідом, що не має емпіричного підтвердження), *нереальний* (уявний, такий, що існує виключно у свідомості дискретного індивіда) та *фейковий*. Останній світ є інтенційним маніпулятивним конструктом, орієнтованим на створення ілюзорного образу світу та провокування певної поведінки його носіїв; матеріально / кодово представлені параметри цього світу не відповідають емпірично підтвердженим станам речей, а твердження, релевантні для структури цього світу (пор. вислови у мас-медіа про «двох рабів для карателів» або «заробітну плату для вчителів у розмірі 4000 доларів»), не відповідають критерію істинності / універсальності.

Таким чином, альтернативний «світ» охоплює концептуалізовані явища різноманітної етіології — як матеріальні об'єкти так і «безреферентні сутності». Базовою передумовою існування світу є осмисленість його складників, тому, «можливим» постає саме антропоцентрично сконфігурований інформаційний кластер. У той час як системи живої та неживої природи взаємодіють відповідно до універсальних законів буття, здійснюють саморегуляцію і навряд чи співвідносять себе зі «світами», людина окреслює межі буття,

здійснює просторову орієнтацію, моделює АС. Мовний код матеріалізує сигніфікативні кванти (концептуалізований досвід людства), що віддзеркалює наслідки взаємодії з об'єктами і явищами. Деякі з цих об'єктів недоступні у емпірично

досяжному фрагменті часопростору і недоступні для експериментальної перевірки, що дозволяє вести мову про фундаментальну ірраціональність (міфологічність) можливих світів як і концептуалізації / раціоналізації світу загалом.

ДЖЕРЕЛА

1. Бабушкин А.П. «Возможные миры» в ментальном пространстве языка / А.П. Бабушкин // Язык и мышление: психологические и лингвистические аспекты. — М. — Пенза. — 2001. — С. 11–12.
2. Колесник О.С. Лінгвосеміотика світоконструювання / О.С. Колесник // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. — Серія «Філологія» — № 32(1). — Одеса : Вид. дім «Гельветика» — 2018. — С. 192–196.
3. Концепты и контрасты : монография / под. ред. Н.В. Петлюченко. — Одесса : Издательский дом «Гельветика», 2017. — 632 с.
4. Carnap, R. Meaning and Necessity: a Study in Semantics and Modal Logic. — Chicago : University of Chicago Press, 1947. — 210 p.
5. Clare C. Clockwork Princess / Cassandra Clare. — NY : Walker Books Ltd, 2013. — 567p.
6. Hintikka J. Exploring possible worlds / J. Hintikka // Possible worlds in humanities, arts and sciences : Proceedings of Nobel Symposium 65. — Berlin : Mouton de Gruyter. — 1989. — P. 52–73.
7. Kripke S. Semantical considerations on modal logic / S. Kripke // Acta Philosophica Fennica. — 1963. — № 16. — P. 83–94.
8. Manowar The Gods Made Heavy Metal // “Louder Than Hell” (1996). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.darklyrics.com/lyrics/manowar/louderthanhell.html#3>
9. Rowling J.K. Harry Potter and the Sorcerer's Stone / J.K. Rowling. — N.Y. : Scholastic, 1999. — 312 p.
10. Sapkowski A. Krew elfow / Andrzej Sapkowski. — Warszawa : superNOWA. — 1994. — 295 s.
11. Sigurðarkviða in skamma [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://norroen.info/src/edda/sigurds/on.html>
12. Tolkien J.R.R. The Fellowship of the Ring / J.R.R. Tolkien. — N.Y. : Ballantine Books, 2000. — 479 p.
13. Tolkien J.R.R. The Return of the King / J.R.R. Tolkien. — N.Y. : Ballantine Books, 2000. — 481 p.
14. Völuspá [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://norroen.info/src/edda/voluspa/index.html>
15. Vulgate (Latin): Genesis Chapter 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.sacred-texts.com/bib/vul/gen001.htm#001>
16. Zadeh L.A. A fuzzy-set-theoretic interpretation of linguistic hedges / Lotfi Zadeh // Journal of Cybernetics. — 1972. — № 2. — P. 4–34.

REFERENCES

1. Babushkin, A. P. (2001). «Vozmozhnyie miry» v mentalnom prostranstve yazyka [Possible Worlds in Mental Space of Language]. *Yazyk i myshleniie: psihologicheskiie i lingvisicheskiie aspekty*, M. Penza, 11–12.
2. Kolesnyk, O. S. (2018). Lingvosemiotyka svitokonstruiuvannia [Linguo-Semiotics of World-Modeling]. *Naukovyi Visnyk Mizhnarodnoho Humanitarnoho Universytetu, «Philologïia»*, 32 (1), Odesa, «Helvetyka», 192–196.
3. Kontsepty i Kontrasty (2017). [Concepts and Contrasts]. Petliuchenko, N.V., ed. Odesa, «Helvetyka», 632 p.
4. Carnap, R. (1947). *Meaning and Necessity: a Study in Semantics and Modal Logic*. University of Chicago Press, 210 p.
5. Clare, C. (2013). *Clockwork Princess*, Walker Books, 567 p.
6. Hintikka, J. (1989). Exploring Possible Worlds. *Possible worlds in humanities, arts and sciences: proceedings of Nobel Symposium 65*, Berlin: Mouton de Gruyter, 52–73.
7. Kripke, S. (1963). Semantical Considerations on Modal Logic. *Acta Philosophica Fennica*, 16, 83–94.
8. Manowar (1996). The Gods Made Heavy Metal. “*Louder than Hell*”. <http://www.darklyrics.com/lyrics/manowar/louderthanhell.html#3>
9. Rowling, J. K. (1999). *Harry Potter and the Sorcerer's Stone*. N.Y.: Scholastic, 312 p.
10. Sapkowski, A. (1994). *Krew elfow*. Warszawa: SuperNOWA, 295 s.
11. Sigurðarkviða in skamma. <http://norroen.info/src/edda/sigurds/on.html>

12. Tolkien, J.R.R. (2000). *The Fellowship of the Ring*. N.Y.: Ballantine Books, 479 p.
13. Tolkien, J.R.R. (2000). *The Return of the King*. N.Y.: Ballantine Books, 481 p.
14. Völuspá.
<http://norroen.info/src/edda/voluspa/index.html>
15. Vulgate (Latin): Genesis, Chapter 1.
<http://www.sacred-texts.com/bib/vul/gen001.htm#001>
16. Zadeh, L. A. (1972). A Fuzzy-set-theoretic Interpretation of Linguistic Hedges. *Journal of Cybernetics*, 2, 4-34.

Дата надходження статті до редакції: 14.03.2019.

Прийнято до друку: 12.04.2019.